

POSEBNI SLUČAJEVI KADA SE UGOVOR MOŽE RASKINUTI PREMA BEČKOJ KONVENCIJI²

Apstrakt

Raskid ugovora kao pravno sredstvo koje na najteži način pogađa ugovorni odnos dopušten je, pod određenim ograničenjima i uslovima, i u pravnom režimu Bečke konvencije o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe. Osnovni uslov koji mora biti ispunjen da bi poverilac stekao to pravo je da je dužnik povredio ugovor tako ozbiljno i teško da se njegovo postupanje uklapa u koncept bitne povrede ugovora. Ovo opšte pravilo važi za sve povrede ugovora, ali pored toga raskid je moguće steći i van koncepta bitne povrede ugovora u određenim slučajevima. U okviru posebnih podnaslova u radu su izloženi i analizirani uslovi za raskid ugovora u situaciji kad to pravo stiče kupac, zbog propusta prodavca u izvršenju njegovih karakterističnih ugovornih obaveza, kao i kad to pravo stiče prodavac, na osnovu tipičnih povreda ugovora od strane kupca. U zaključku se konstatuje da je u interesu poverioca da, pre nego što odluči da započne realizaciju prava na raskid ugovora, detaljno i svestrano analizira postojeću situaciju jer on ne može uvek biti siguran da će to pravo i ostvariti.

Ključne reči: *Bečka konvencija, povreda ugovora od strane prodavca, povreda ugovora od strane kupca, bitna povreda ugovora, raskid ugovora.*

1. Uvod

Raskid ugovora je pravno sredstvo koje, pored ostalih pravnih sredstava, poveriocu stoji na raspolaganju kada dužnik ne ispunji ono što je prihvatio kao svoju ugovornu obavezu. Ako se uspešno realizuje ugovor se gasi i umesto njega nastaju obaveze za strane ugovornice da

¹ Naučni saradnik Instituta za uporedno pravo u Beogradu; e-mail: katarinajovicic.rs@gmail.com

² Ovaj rad je nastao kao rezultat rada na projektu Instituta za uporedno pravo „Srpsko i evropsko pravo – upoređivanje i usaglašavanje“ (evidencioni broj: 179031), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja.

vrate jedna drugoj ono što su primile na ime njegovog izvršenja. Svi pravni sistemi predviđaju posebne uslove pod kojima poverilac stiče pravo da raskine ugovor, kao i procedure za njegovu realizaciju.³ To je potrebno da bi se ograničila upotreba ovog pravnog sredstva na najmanju meru kako bi se što veći broj ugovora održao i izvršio.

Bečka konvencija za ugovore o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. godine,⁴ takođe, postavlja uslove za sticanje prava poverioca da raskine ugovor. Osnovni zahtev u tom smislu je određen konceptom bitne povrede ugovora, tj. pravilom da samo one povrede ugovora koje su dovoljno ozbiljne i teške da se kvalifikuju kao bitna povreda ugovora u skladu sa čl. 25. Konvencije aktiviraju ovo pravo.⁵

Bitna povreda ugovora je opšti osnov za raskid ugovora jer ona nije vezana za neki posebni oblik njegovog neizvršenja.⁶ Međutim, Konvencija pored toga posebnim pravilima reguliše i nekoliko karakterističnih, u praksi najčešćih situacija povrede ugovora o međunarodnoj prodaji robe kao osnov za njegov raskid. To su: neizvršenje ugovora od strane prodavca (čl. 49), neizvršenje ugovora od strane kupca (čl. 64), anticipatorna povreda ugovora (čl. 72) i povreda ugovora sa uzastopnim isporukama (čl. 73). Ipak, u svim ovim slučajevima se zahteva ispunjenje uslova bitne povrede ugovora da bi on mogao da se raskine.

Međutim, van koncepta bitne povrede ugovora raskid je moguć i u sledećim slučajevima: kad prodavac ne isporuči robu ni u dodatnom roku (čl. 49. st. 1.b), kad kupac ne plati cenu ili ne preuzme isporuku ni u dodatnom roku (čl. 64. st.1.b). Poverilac ima to pravo i kod anticipatorne povrede ugovora.

U nastavku rada će se detaljnije izložiti i analizirati svaki od navedenih, posebnih slučajeva povrede ugovora. Izlaganje je podeljeno u dva dela, prema tome da li je ugovor povredio prodavac, ili je to učinio kupac.

³ K. Jovičić, „Uslovi pod kojima poverilac stiče pravo da raskine ugovor zbog neispunjenja i ograničenja za upotrebu tog prava”, *Strani pravni život* 1/2015, 143-155.

⁴ Konvencija Ujedinjenih Nacija o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe (*UN Convention on Contracts for the Internationale Sale of Goods*), *Sužbeni list SFRJ - Međunarodni ugovori*, br. 10-1/84 (dalje: BK).

⁵ Čl. 25. BK glasi: „Povreda ugovora koju učini jedna strane smatraće se bitnom ako se njome prouzrokuje takva šteta drugoj strani da je suštinski lišava onog što je opravdano očekivala od ugovora, izuzev ako takvu posledicu nije predvidela strana koja čini povredu niti bi je predvidelo razumno lice istih svojstava u istim okolnostima.”

⁶ Teret dokazivanja bitne povrede ugovora je na poveriocu jer on na osnovu toga izvlači pravo da ugovor raskine.

2. Kad kupac stiže pravo da raskine ugovor (ugovor je povredio prodavac)

Osnovne obaveze prodavca prema Bečkoj konvenciji su: da izvrši isporuku, da preda robna dokumenta i da prenese svojinu.⁷ Propustima u njihovoj realizaciji prodavac čini sledeće povrede ugovora: neizvršenje isporuke; docnja sa isporukom; isporuka nesaobrazne robe; povreda obaveze da prenese pravo svojine; predaja nesaobraznih robnih dokumenata. U svim ovim situacijama raskid je dopušten samo ako povreda u konkretnom slučaju ispunjava zahteve bitne povrede ugovora.⁸ Van toga kupac može raskinuti ugovor i ako prodavac ne pruži ispunjenje ni u naknadnom roku, kao i u slučaju anticipatorne povrede ugovora. Posebna pravila predviđena su za raskid ugovora sa uzastopnim isporukama.

Konačno neizvršenje isporuke: Ako prodavac ne preuzima ništa da bi svoju obavezu ispunio onda je to, gotovo bez izuzetka, dovoljan osnov za konstituisanje bitne povrede ugovora. Razlozi zbog kojih on odbija da izvrši isporuku mogu biti različiti, npr. on se neosnovano poziva na pravo da odloži isporuku, ili je isporuku postalo nemoguće izvršiti itd. Izuzetno, prodavčevo konačno odbijanje da isporuči robu ne mora voditi raskidu ugovora, npr. kada on zadrži isporuku jer je postalo jasno da kupac neće ispuniti bitan deo svoje ugovorne obaveze⁹.

Docnja u isporuci: Kašnjenje prodavca sa isporukom može da bude bitna povreda ugovora samo ako je rok isporuke fiksno određen. Ova okolnost zavisi isključivo od volje ugovornih strana pa ako kupac insistira na određenom datumu isporuke, npr. predmet ugovora je sezonska roba, ili je sa trećim licem dogovorio prodaju robe iz tog ugovora uz obavezu da je isporuči do određenog datuma itd, onda docnja u isporuci predstavlja bitnu povredu ugovora. Kupac u tom slučaju može odmah po proteku ugovorenog roka da raskine ugovor.¹⁰

Isporuka nesaobrazne robe: Prodavac čini povredu ugovora ako kupcu preda robu nesaobraznu ugovoru, što obuhvata sledeće situacije:

⁷ BK čl. 30.

⁸ BK čl. 49. st. 1(a) predviđa da kupac može izjaviti da raskida ugovor „ako neizvršenje bilo koje obaveze koju prodavac ima na osnovu ugovora ili ove konvencije predstavlja bitnu povredu ugovora”. To se procenjuje prema značaju konkretne povrede ugovora, kao i prema tome da li se nedostatak u izvršenju može otkloniti u razumnom roku. M. Müller – Chen, „Article 49”, *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)* (ed. I. Schwenzer), Oxford 2010., 748-749.

⁹ V. BK čl. 71. po kome: „Jedna ugovorna strana može odložiti izvršenje svojih obaveza ako, posle zaključenja ugovora postane jasno da druga strana neće izvršiti bitan deo svojih obaveza usled: a) ozbiljnog nedostatka sposobnosti za izvršenje ili kreditne sposobnosti; ili b) njenog ponašanja u pogledu priprema za izvršenje ili izvršenja ugovora”.

¹⁰ BK čl. 47. st. 1. i čl. 49. st. 1(b).

isporuka robe sa materijalnim nedostacima, isporuka robe druge vrste umesto ugovorene, nedostaci ambalaže i delimična isporuka.¹¹ Ako u ugovoru nema eksplicitnih odredbi o ovim pitanjima, onda se (ne) saobraznost robe utvrđuje prema pravilima čl. 35. st. 2. Konvencije. Značaj nesaobraznosti robe u konkretnom slučaju ceni se s obzirom na cilj zbog koga je kupac zaključio ugovor, tj. na osnovu procene da li isporuka koju je učinio prodavac omogućava da taj cilj bude ostvaren ili ne.¹²

Kod ovog oblika povrede ugovora, međutim, čak ni veoma ozbiljna nesaobraznost nije sama po sebi dovoljna da aktivira pravo kupca na raskid ugovora. Ovo zato što činjenica da je prodavac u mogućnosti da nedostatak otkloni, odnosno da snosi troškove toga, može biti relevantna. To predviđaju pravila čl. 37. i čl. 48. Konvencije, po kojima prodavac ima pravo da otkloni „nedostatke saobraznosti svojih obaveza” odnosno „svako neizvršenje svojih obaveza”, pod uslovom da je u stanju da to učini bez nerazumnog odlaganja i bez nanošenja kupcu nerazumnih nepogodnosti, ili neizvesnosti da će mu nadoknaditi troškove koje je s tim u vezi imao.¹³ Ovom pravu prodavca korelativna je dužnost kupca da mu omogući da to pravo vrši (pod navedenim uslovima). Ipak, kupac nema takvu obavezu ako je pravo prodavca u suprotnosti sa njegovim pravom da ugovor raskine zbog bitne povrede ugovora, jer u međusobnom odnosu ova dva prava prioritet ima navedeno pravo kupca.¹⁴

U slučaju delimične isporuke, tj. isporuke dela robe ili ako jedan njen deo ima nedostatke, kupac može takođe da stekne pravo da ugovor raskine. Ovde se, međutim, razlikuju dve situacije, prema tome da li delimično neizvršenje predstavlja bitnu povredu ugovora, ili ne. Tako, samo je u prvom slučaju dopušten raskid celog ugovora, dok kupac u drugom slučaju može raskinuti ugovor jedino u pogledu dela robe koji nedostaje, ili koji nije saobrazan¹⁵.

¹¹ BK čl. 35. st. 1.

¹² Nedostaci manjeg značaja nikada ne vode bitnoj povredi ugovora.

¹³ BK čl. 37. reguliše prodavčevo pravo da otkloni „nedostatak saobraznosti isporučene robe” pre isteka roka isporuke, dok čl. 48. izričito predviđa da on može otkloniti „svako neizvršenje svojih obaveza”, pod određenim uslovima, i nakon što je taj rok istekao.

¹⁴ J. Perović, *Bitna povreda ugovora – Međunarodna prodaja robe*, Beograd 2004., 196. Međutim, ako kupac raskine ugovor, a prodavac ospori postojanje bitne povrede ugovora i taj spor se reši u korist prodavca, onda će kupac biti u obavezi da nadoknadi štetu koju je prodavac pretrpeo zbog raskida ugovora bez pravnog osnova.

¹⁵ BK čl. 51. st. 1. i 2. Od ove situacije, međutim, treba razlikovati slučaj kada je prodavac učinio delimičnu isporuku, pa ga kupac pozove da u dodatnom roku isporuči ostatak. Ako prodavac ni u tom roku ne otkloni nedostatke isporuke onda kupac može raskinuti ugovorna osnovu čl. 49. st. 1(b), u vezi sa čl. 51. st. 1. BK i to samo u delu koji se odnosi na neisporučenu robu. On bi mogao da raskine ceo ugovor samo ako dokaže da delimična isporuka predstavlja bitnu povredu ugovora jer se time ne može ostvariti svrha ugovora (čl. 49. st. 1(a) u vezi sa čl. 51. st. 2.

Za utvrđenje postojanja bitne povrede ugovora uzima se u obzir činjenica da li delimična isporuka ili delimični nedostatak saobraznosti utiču na korišćenje, odnosno, dalju prodaju robe kao predmeta ugovora u celini, te da li ta okolnost suštinski lišava kupca onoga što je opravdano očekivao od ugovora u smislu člana 25. Konvencije¹⁶. Pored toga, na postojanje bitne povrede ugovora može uticati i pravo prodavca da otkloni nedostatke u izvršenju na osnovu člana 48. Konvencije jer kupac može izgubiti pravo da raskine ugovor ako se, bez osnovanog razloga, usprotivi takvom zahtevu prodavca.

Takođe, ako kupac ne može da vrati prodavcu robu „u suštinski istom stanju u kome je primio”¹⁷ onda on, takođe, gubi pravo da ugovor raskine jer Konvencija uslovljava to njegovo pravo mogućnošću restitucije¹⁸.

Pravni nedostaci: Prodavac koji kupcu preda robu sa pravnim nedostacima¹⁹ čini bitnu povredu ugovora, po pravilu, kada treće lice polaže takvo pravo na robu da sprečava kupca da je upotrebi u skladu sa ugovorom. Isti značaj ima i činjenica da pravo trećeg ovom omogućava da robu preuzme od kupca, ili je to već učinio. Ipak, ako prodavac može da otkloni pravni nedostatak u razumnom roku, onda se bitna povreda ugovora ne može konstituisati i ugovor, u tom slučaju, ne može da se raskine²⁰.

Predaja nesaobraznih robnih dokumenata: Ugovori o međunarodnoj prodaji robe, po pravilu, podrazumevaju i obavezu prodavca da kupcu preda odgovarajuća robna dokumenta²¹. On je dužan da to učini u vreme, na mestu i u obliku kako je predviđeno ugovorom.²² Svaki propust prodavca s tim u

¹⁶ Npr. prodaja hardvera zajedno sa korisničkim programom – softverom, kod koje se ustanovi da softver pokazuje nedostatke, po pravilu, značajno umanjuje interes kupca za kompjuterom u celini. Međutim, ako se isporuka odnosi na stvari iste vrste (bale svile), neisporuka dela robe ili postojanje nedostataka na delu robe kupca, po pravilu, ne sprečavaju da koristi robu koja je isporučena u skladu sa ugovorom. J. Perović, 208-210.

¹⁷ BK čl. 82. st. 1.

¹⁸ Od ovog pravila predviđeni su sledeći izuzeci: a) ako nemogućnost vraćanja robe u suštinski istom stanju u kome je primljena nije posledica radnje ili propusta od strane kupca; b) ako je roba u celini ili delimično propala ili se pogoršala usled pregleda propisanog u članu 38; c) ako je roba, u celini ili delimično, prodana u redovnom toku poslovanja ili je kupac potrošilo ili preradio u toku njene normalne upotrebe pre nego što je otkrio ili morao otkriti nedostatak saobraznosti (čl. 82. st. 2. tač. a, b, i c).

¹⁹ BK čl. 49. st. 1(a).

²⁰ I. Schwenzer, „Art. 41”, „Art. 42”, *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*, (ed. I. Schwenzer), Oxford 2010., 648-674.

²¹ Robna dookumenta mogu biti transportna, komercijalno-trgovačka, dokumenta osiguranja, carinska dokumenta, inspekcijiska, finansijska i dr. M. Davies, „Documents That Satisfy the Requirements of CISG Art. 58”, *Belgrade Law Review* 3/2011, 39-66.

²² Ako ugovor nema odredbi o ovom pitanju primeniće se dispozitivna pravila čl. 34.

vezi može da se kvalifikuje kao bitna povreda ugovora i po tom osnovu da dovede i do njegovog raskida. Ocena pitanja da li je nesaobraznost robnih dokumenata bitna povreda ugovora ili ne procenjuje se prevashodno na osnovu samog ugovora, ali to zavisi i od tipa dokumenta u pitanju, tj. da li je prodavac predao nesaobrazan dokument koji podrazumeva ovlašćenje da se robom raspoláže, (npr. konosman, skladišnica), ili dokument koje takvo ovlašćenje ne podrazumeva. U svakom slučaju, pitanje da li kupac stiže pravo na raskid ugovora procenjuje se prema konkretnim okolnostima, pre svih na osnovu toga da li je kupcu zbog nesaobraznosti robnih dokumenata ograničena upotreba robe, te da li on sam može lako da dođe do potrebnih dokumenata i tako otkloni nedostatak²³.

Neizvršenje isporuke u naknadnom roku: Ako prodavac kasni sa isporukom²⁴ a rok nije fiksno određen, onda kupac na osnovu docnije u isporuci ne može da stekne pravo da ugovor raskine, već mu stoji na raspolaganju druga pravna sredstva. Ipak, docnja u isporuci se u jednom momentu pretvara u neisporuku, a kupac nesumnjivo ima pravo da raskine ugovor zbog neisporuke. Ovde se postavlja pitanje koji je to trenutak u kome se dešava taj prelaz, što je važno da bi se znalo kada kupac stiže pravo na raskid ugovora.

Bečka konvencija u tom smislu predviđa da kupac može odrediti prodavcu dodatni rok za izvršenje njegovih obaveza (čl. 47. st.1.), pa ako prodavac ne isporuči ni u tom roku onda on može raskinuti ugovor.²⁵ Kupac nije dužan da prodavcu ponudi dodatni rok, ali u praksi on to redovno čini jer je to uslov da bi stekao pravo da ugovor raskine. Međutim, da bi taj uslov bio ispunjen dodatni rok mora biti određen tako da bude razumne dužine, imajući u vidu sadržinu obaveze prodavca u konkretnom

²³ Vrhovni sud Nemačke je u odluci od 3. aprila 1996. g. naveo da činjenica da je prodavac dostavio kupcu neodgovarajuća uverenja o poreklu i kvalitetu robe nije dovoljna da konstituiše bitnu povredu ugovora i aktivira pravo kupca da ugovor raskine, www.cisg.law.pace.edu/cases/960403g1.html, 10.2.2017.

²⁴ Prodavac kasni sa isporukom kada ne isporuči robu u ugovorenom roku, odnosno u roku određenom na osnovu čl. 33. Konvencije. Moguće je i da kupac pre nego nastupi docnja prodavca odredi dodatni rok za isporuku, ali bi u tom slučaju rok počeo da teče od momenta kad prodavac padne u docnju, ako uopšte do toga dođe. U literaturi ovo shvatanje (koje autori izlažu kako u vezi sa docnjom prodavca, tako i kad je u docnji kupac) zastupa veći broj autora: M. Müller-Chen, „Article 47”, *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*, (ed. I. Schwenzer), Oxford 2010., 729; V. Knapp, „Article 63”, *Bianca-Bonell Commentary on the International Sales Law, The 1980 Vienna Convention* (eds. C.M. Bianca, M.J. Bonell), Guiffre 1987., 459. Enderlein i Maskow navode da kupac može zahtevati raskid ugovora i pre nego prodavac zadocni sa isporukom ako on ima teškoće u njenom izvršenju, ali ne spore da dodatni rok ne teče sve dok prodavac ne zapadne u docnju. F. Enderlein, D. Maskow, „Article 63”, *International Sales Law: United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, Oceana Publications 1992., 237.

²⁵ Čl. 49. st 1(b).

slučaju.²⁶ Njegovim bezuspešnim istekom, ali i u slučaju da prodavac obavesti kupca da neće pružiti isporuku ni tokom njegovog trajanja²⁷, docnja u isporuci se pretvara u neisporuku i kupac može izjaviti raskid ugovora. Ovde se ne postavlja pitanje da li kašnjenje prodavca predstavlja bitnu povredu ugovora, ili ne; dovoljno je da su ispunjeni navedeni uslovi da se smatra, po samom pravu, da je takva povreda nastupila.

Raskid ugovora pre dospelosti obaveze (anticipatorni raskid): U ovom izuzetnom slučaju kupac može raskinuti ugovor zbog propusta prodavca (bitne povrede ugovora) čak i pre nego što je prodavčeva obaveza dospela na izvršenje, odnosno pre nego što se bitna povreda ugovora dogodila. On stiče ovo pravo samo pod uslovom da je pre isteka roka za izvršenje postalo jasno da će prodavac učiniti bitnu povredu ugovora,²⁸ tj. da će ona nastupiti u budućnosti. Raskid ugovora u toj situaciji je vid preventivne zaštite kupca kada se proceni da je „jasno”, tj. da postoji visok stepen verovatnoće da će se bitna povreda ugovora dogoditi. Pitanje da li postoji takva verovatnoća se procenjuje na osnovu objektivnih kriterijuma, sa stanovišta razumnog lica a ne na osnovu subjektivnih uverenja kupca²⁹. Ipak, da bi izjava o nameri da se ugovor raskine pre dospelosti prodavčeve obaveze proizvodila dejstvo ona mora biti data pre isteka roka u kome on treba da pruži ispunjenje. Ovo zato da bi se prodavcu omogućilo da održi ugovor tako što će pružiti dovoljno obezbeđenje da će svoje obaveze uredno izvršiti.³⁰

Raskid ugovora sa uzastopnim isporukama: Specifičnost ovog ugovora se ogleda u tome što prodavac ne ispunjava svoje obaveze trenutno, već sukcesivno. Pod tim okolnostima kupac, shodno čl. 73. Konvencije, ima tri različite mogućnosti: da raskine ugovor samo u delu koji se odnosi na jednu određenu isporuku; da raskine ugovor u odnosu

²⁶ To se procenjuje prema okolnostima konkretnog slučaja. Da bi proizvodio pravno dejstvo dodatni rok mora biti precizno, tj. dovoljno određen, npr. određenjem vremenskog perioda njegovog trajanja, ili navođenjem datuma kad ističe, ili upotrebom izraza koji imaju uobičajeno značenje u trgovini (odmah, čim bude moguće itd). J. Hannold, *Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention*, The Hague 1999., 314; P. Huber, „Article 47”, *UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG)* (eds. S. Kröll, L. Mistelis, P. Viscasillas) München 2011., 703-705; M. Müller-Chen, 726.

²⁷ U ovom slučaju predviđena je teorija prijema, što proizlazi na osnovu pravila čl. 47. st. 2. Konvencije.

²⁸ Čl. 72. st. 1. Stavom 2. istog člana uređeno je pitanje roka i sadržine obaveštenja kojom strana koja ima nameru da raskine ugovor o tome izveštava drugu stranu, dok st. 3. predviđa da odašiljanje takvog obaveštenja nije obavezno ako je druga strana izjavila da neće izvršiti svoje obaveze. Ovde je reč o povredi ugovora koja nije specifična samo za prodavca, već je može učiniti i kupac.

²⁹ J. Hannold, 439; J. Perović, 252-253.

³⁰ Čl. 72. st. 2. Slanjem ovog obaveštenja, a pod uslovom da prodavac ne pruži obezbeđenje da će ugovor izvršiti, kupac može biti siguran da će bitna povreda ugovora nastupiti u budućnosti.

na buduće isporuke; da raskine ceo ugovor (u odnosu na buduće i već primljene isporuke),³¹

Prvu situaciju reguliše čl. 73. st. 1. po kome: „ako ... neizvršenje bilo koje obaveze jedne ugovorne strane koja se odnosi na jednu isporuku predstavlja bitnu povredu ugovora u vezi sa tom isporukom, druga strana može izjaviti da ugovor raskida u odnosu na tu isporuku.” Smisao navedenog pravila je da dopusti kupcu da isporuku svakog pojedinog obroka tretira kao poseban ugovor, pa ako propust u izvršenju tog pojedinog obroka ispunjava uslove bitne povrede ugovora onda on ima pravo da izjavi raskid samo u pogledu te, konkretne isporuke (ugovor u ostalom delu i dalje važi). Da bi to bilo moguće neophodno je da su pojedine isporuke međusobno nezavisne tako da se na svaku od njih mogu primeniti opšta pravila o raskidu ugovora na osnovu bitne povrede ugovora³².

Međutim, to nije uvek slučaj, odnosno nekada su okolnosti takve da neizvršenje, ili neuredno izvršenje pojedine isporuke, može za kupca značiti da će se šteta koju trpi usled toga odraziti i na buduće isporuke. Konvencija mu u tom slučaju daje pravo da raskine ugovor za ubuduće, ako se osnovano može zaključiti da će doći do bitne povrede ugovora u odnosu na buduće isporuke.³³ Stepen i ozbiljnost buduće povrede se

³¹ Ovi se ugovori razlikuju od ugovora o prodaji kod kojih je ugovoreno da prodavac isporuči robu odjednom, pa zbog delimične isporuke to čini u delovima. To je značajno za raskid ugovora utoliko što se u slučaju delimične isporuke raskid može ostvariti i na osnovu protoka naknadnog roka (pozivom na čl. 49. st. 1 tač. b.), dok to kod ugovora sa sukcesivnim isporukama nije moguće. Raskid ugovora sa sukcesivnim isporukama je dopušten samo na osnovu čl. 73. Konvencije, koji to pravo kupca vezuje za postojanje bitne povrede ugovora. R. Hornung, „Article 73”, *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)* (eds. P. Schlechtriem, I. Schwenzer), Oxford 2005., 734-735.

³² U ovom kontekstu značajni su čl. 25, 49. i 64. Konvencije jer povredu ugovora sa uzastopnim isporukama mogu počiniti kako prodavac, tako i kupac.

³³ Čl. 73. st. 2. Smisao ove odredbe je da postavi posebno pravilo o raskidu ugovora pre dospelosti obaveze kod ugovora sa uzastopnim isporukama, ako nedostaci u ispunjenju pojedinog obroka daju osnove za zaključak da će doći do bitne povrede ugovora u odnosu na buduće isporuke. H. Fletcher, „Remedies Under the New International Sales Convention: The Perspective from Article 2 of the U.C.C.”, *Journal of Law and Commerce*, 8, 1988., 90. U sudskoj praksi se kao uobičajen razlog da će se dogoditi bitna povreda ugovora uzima činjenica da prodavac nije realizovao ni prvu isporuku, za koju je kupac već platio. V. odluka Trgovinskog suda u Cirihiu, www.cisgw3.law.pace.edu/cases/970205s1.html, 12.2.2017; odluka Arbitražnog suda u Budimpešti, www.cisgw3.law.pace.edu/cases/990525h1.html, 12.2.2017; odluka Hamburške arbitraže, www.cisgw3.law.pace.edu/cases/981229g1.html, 12.2.2017. Ovde nije uslov da povreda ugovora u odnosu na pojedini obrok konstituiše i bitnu povredu ugovora, već da se na osnovu nje može zaključiti da će doći do bitne povrede ugovora u pogledu budućih obroka. V. odluku Provincijskog suda u Barseloni, www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2376&dsmid=13354, 12.2.2017. Takođe, kada postoje povrede u pogledu niza obroka, pri čemu ni jedna od njih sama za sebe ne konstituiše bitnu povredu ugovora, tada skup tih povreda može dati osnova kupcu da zaključi da će do bitne povrede ugovora doći u odnosu na buduće obroke. V. www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/seccomm/seccomm-73.html, 12.2.2017.

procenjuje, kao i kod anticipatorne povrede ugovora, prema standardu razumnog lica a ne prema subjektivnim očekivanjima kupca³⁴. Da bi proizvela dejstvo, izjava o raskidu mora biti data u razumnom roku³⁵.

Treća je situacija kada ni jedna pojedina isporuka nije dovoljna da bi se ostvarila svrha ugovora, već je za to neophodno da sve isporuke budu uredno izvršene. Kupac kod takvih ugovora može, pod uslovom da već raskida ugovor zbog bilo koje isporuke, istovremno raskinuti ugovor i za već primljene, ili za buduće isporuke ako se „zbog njihove međuzavisnosti ove isporuke ne bi mogle koristiti za svrhu koju su strane imale u vidu prilikom zaključenja ugovora.”³⁶ Na osnovu navedenog se izdvajaju tri uslova pod kojima kupac može da koristi ovo pravo: prvo, da je došlo do neizvršenja ugovora u pogledu jedne konkretne isporuke i da je ugovor raskinut u odnosu na tu isporuku zbog bitne povrede ugovora; drugo, da je zahtev za raskid izjavljen istovremeno sa zahtevom da se ugovor raskine u odnosu na isporuku koja nije izvršena, odnosno, koja je neuredno izvršena; i treće, da je ugovor o prodaji takve prirode da se njegova svrha može ostvariti samo kada su sve ili određene isporuke uredno ispunjene, jer su one međusobno tako čvrsto povezane i zavise jedna od druge, te neispunjenje jedne isporuke direktno pogađa ugovor u celini³⁷.

U ovom jedinom slučaju (čl. 73. st. 3) pravo da raskine ugovor ekskluzivno je na strani kupca i vezano je samo za slučaj kada prodavac povredi obavezu isporuke, dok pravo na raskid ugovora kod ugovora sa uzastopnim isporukama po osnovu st. 1. i 2. čl. 73. mogu koristiti kako kupac, tako i prodavac.

³⁴ R. Hornung, 737-738.

³⁵ Taj rok počinje da teče, prema preovlađujućem mišljenju u doktrini, onog momenta kada kupac postane svestan neizvršenja ugovorne obaveze. Dužina tog roka se procenjuje prema okolnostima konkretnog slučaja. *Ibid.*, 739.

³⁶ Upravo u tome je i osnov za raskid ugovora u ovom slučaju jer zbog međusobne zavisnosti između neizvršene isporuke, u odnosu na koju je ugovor raskinut zbog bitne povrede ugovora, s jedne strane, i ostalih budućih ili već izvršenih isporuka, s druge, ne može biti ostvarena svrha ugovora koju su strane ugovornice imale u vreme njegovog zaključenja. T. Bennett, „Art. 73”, *Bianca - Bonell Commentary on the International Sales Law: The 1980 Vienna Sale Convention* (eds. C.M. Bianca, M.J. Bonell), 535.

³⁷ Tipičan primer za ugovor o prodaji sa uzastopnim isporukama koje su međusobno povezane jeste ugovor o prodaji složene mašine, čije delove sukcesivno isporučuje prodavac prema predviđenoj dinamici. U tom slučaju povreda obaveze isporuke u pogledu jednog dela mašine može dovesti u pitanje svrhu ugovora ako je ona trebalo da bude upotrebljena za početak proizvodnje ili za održavanja procesa proizvodnje određenog proizvoda.

3. Povreda ugovora od strane kupca (pravo prodavca da zahteva raskid ugovora)

Osnovne obaveze kupca su da plati cenu i da preuzme isporuku; pored toga on može imati i drugih ugovorenih obaveza. Propusti kupca s tim u vezi prodavcu daju pravo da raskine ugovor kada su ispunjeni uslovi za bitnu povredu ugovora. Van okvira bitne povrede ugovora prodavac može raskinuti ugovor i ako kupac ni u naknadnom roku ne plati cenu, ili ne preuzme isporuku.³⁸

Imajući u vidu da su pravilo o raskidu ugovora pre dospelosti obaveze (anticipatorni raskid) i pravilo o raskidu ugovora sa uzastopnim isporukama zajednička za kupca i prodavca, prodavac može pod istim uslovima kao i kupac³⁹ raskinuti ugovor i u tim slučajevima.

Propust da se plati kupovna cena: Propust kupca da plati cenu u predviđenom roku, po pravilu, nije razlog koji vodi bitnoj povredi ugovora jer se ne može smatrati da docnja kupca u ovom slučaju suštinski ugrožava prodavčev interes da primi novac⁴⁰. Ipak, ako je rok plaćanja dogovoren kao bitni element ugovora onda je bitna povreda razumljiva, a raskid ugovora za prodavca dostižan. Pored toga, konačno tj. definitivno odbijanje kupca da plati cenu, sa čime se može izjednačiti i slučaj kada je kupac postao insolventan, takođe može biti kvalifikovano kao bitna povreda ugovora. Na tom osnovu prodavac stiče pravo da ugovor raskine.

Propust kupca da preuzme isporuku: Kad kupac ne preuzima isporuku to, samo po sebi, nije tako ozbiljan propust da bi se konstituisala bitna povreda ugovora. Međutim, nekada prodavac ima posebni interes da se roba preuzme u ugovoreno vreme, npr. da bi oslobodio skladište ili transportne kapacitete za prijem druge robe. Tada se može prihvatiti da nepreuzimanje isporuke predstavlja bitnu povredu ugovora. Pored toga, činjenica da kupac značajno kasni sa preuzimanjem isporuke, kao i kada definitivno odbije da to učini, može biti dovoljna za postojanje bitne povrede ugovora te, shodno tome, i za konstituisanje prava prodavca da ga raskine⁴¹.

Neplaćanje cene i nepreuzimanje isporuke u naknadnom roku: Ako je kupac povredio ugovor tako što nije ispoštovao svoju obavezu da plati ili da preuzme isporuku, a prodavac nije siguran da su okolnosti pod

³⁸ Raskid ugovora od strane prodavca uređuje čl. 64. Konvencije, kojim je ovo pitanje uređeno na istim osnovama na kojima počiva i pravo kupca da raskine ugovor prema čl. 49.

³⁹ V. deo izlaganja koji se odnosi na pitanje kad kupac može raskinuti ugovor u navedenim slučajevima.

⁴⁰ G. Hager, „Article 64”, *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)* (eds. P. Schlechtriem, I. Schwenzer), 663.

⁴¹ G. Hager, 664.

kojima su ti propusti učinjeni dovoljni da ispune zahteve za bitnu povredu ugovora, onda on može steći pravo na raskid ako ostavi kupcu naknadni rok da otkloni nedostatke u izvršenju, pa ovaj to ne učini, ili odbije da to učini i u tom roku. U pitanju je raskid ugovora na osnovu čl. 64. st. 1(b), zbog protoka naknadnog roka, koji se realizuje po istim uslovima kao pravo kupca u analognoj situaciji, o čemu je bilo reči u izlaganju u okviru prethodnog podnaslova pa se ovde neće ponavljati.

4. Zaključak

Zahtev za raskid ugovora zbog toga što ga druga strana nije ispunila ili ga je neuredno izvršila je pravno sredstvo koje vodi oslobođanju strana od obaveze da izvrše ono što su ugovorom prihvatile kao svoju obavezu. Time se ovo, po ugovor najteže pravno sredstvo, suprotstavlja načelu *pacta sunt servanda*, zbog čega sva prava predviđaju uslove i ograničenja pod kojima se ono može realizovati.

U Bečkoj konvenciji se pravo na raskid ugovora načelno vezuje za bitnu povredu ugovora, koncept koji obezbeđuje da se njegova primena ograniči na najteže povrede ugovora. Međutim, pored ovog opšteg pravila, koje se primenjuje kod svih povreda ugovora u režimu Bečke konvencije, ovaj izvor prava sadrži i posebna pravila o karakterističnim povredama ugovora i uslovima pod kojima kupac, odnosno prodavac mogu steći i ostvariti pravo na raskid ugovora kako u okviru koncepta bitne povrede ugovora, tako i van toga. Analiza tih pravila ukazuje na složenost ovog pitanja, te potrebu da poverilac detaljno i svestrano analizira svaku konkretnu situaciju povrede ugovora od strane dužnika pre nego što odluči da započne realizaciju prava na raskid ugovora. Ovo zato što on ne može uvek biti siguran da je to pravo stekao i da će ga realizovati, posebno ako ga zasniva na bitnoj povredi ugovora jer dužnik može da ospori njeno postojanje i dokaže da povreda koju je počinio ne ispunjava uslove da bi se tako kvalifikovala.

Katarina Jovičić Ph.D

Research Fellow

Institute of Comparative Law, Belgrade

PARTICULAR CASES WHEN THE CONTRACT CAN BE TERMINATED ACCORDING TO VIENNA CONVENTION

Summary

Termination of the contract is a remedy that affects the contract on the hardest way and it is allowed, subject to certain limitations and conditions, in the legal regime of the Vienna Convention on Contracts for the International Sale of Goods. The most important requirement that must be fulfilled for the creditor to gain this right is that the debtor breached the contract so seriously and severely that his actions fit into the concept of fundamental breach of contract. This general rule applies to all breaches of contract, but the termination of contract can be achieved in certain cases independently of the concept of fundamental breach of contract. Within context of specific subtitles in this work the conditions for termination the contract are specified and analyzed in situation where that right acquires the buyer, because of the seller's breach of his characteristic contractual obligations, and when that right is acquired by the seller, on the basis of typical breach of contract by the buyer. In conclusion, it is noted that it is in the creditor's interest that, before deciding to begin with the procedure of realization of termination the contract, analyze the existing situation in detailed manner and comprehensively because he cannot always be sure that he will be able to finish that procedure successfully.

Key words: The Vienna Convention, breach of contract by the seller, breach of contract by the buyer, fundamental breach of contract, termination of contract.